

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДО ПЕДАГОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

У статті обґрунтовується актуальність феномену педагогічного менеджменту. Автор доводить доцільність розроблення та впровадження в науково-навчально-виховний процес моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту.

Ключові слова: феномен педагогічного менеджменту, модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту.

В статье обоснована актуальность феномена педагогического менеджмента. Автор доказывает необходимость разработки и внедрения в научно-учебно-воспитательный процесс модели подготовки будущих учителей иностранных языков к педагогическому менеджменту.

Ключевые слова: феномен педагогического менеджмента, модель подготовки будущих учителей иностранных языков к педагогическому менеджменту.

In the article the actuality of the phenomenon of pedagogical management is proved. Author reveals the necessity of creation and inculcation of the model of future teachers of foreign language preparation to the pedagogical management in the scientifically-educationally-upbringing process.

Key words: phenomenon of pedagogical management, model of future teachers of foreign language preparation to the pedagogical management.

Українська освітня система у XXI столітті функціонує на принципах децентралізованого управління, ринкових відносин, освітніх послуг. Ринкові механізми у сферах освіти в розвинених країнах, зокрема Японії, США, Великої Британії, сприяли тому, що відносини «вчитель – студент – батьки» набули принципово нового вигляду, а саме «менеджер – клієнти». Американський досвід свідчить, що основи менеджменту повинні вивчати викладачі та вчителі, а для цього у ВНЗ потрібно забезпечити умови для відповідної підготовки. В деяких американських ВНЗ, технікумах та коледжах у навчальні плани включено дисципліни, які забезпечують підготовку майбутніх учителів адекватно реальному стану економіки країни. Для конкурентноспроможної роботи на ринку освітніх послуг у сьогодишніх соціально-економічних умовах учителю необхідно здійснювати функції менеджера з урахуванням особливостей освітніх функцій. Така кон'юнктура робить учителя менеджером освітніх послуг. Підвищення якості освіти нині нерозривно пов'язано із підготовкою учителів до розуміння і

творчого використання педагогічного менеджменту (ПМ). Ми розглядаємо його як поєднання науки та мистецтва управління освітніми системами з метою підвищення ефективності їх функціонування. Феномен педагогічного менеджменту тлумачать як засіб навчання майбутніх учителів творчо використовувати альтернативні ролі менеджера з урахуванням особливостей професійної діяльності. Актуальність педагогічного менеджменту засвідчують нормативні державні документи, в яких наголошується на необхідності актуалізації творчого потенціалу особистості вчителя-управлінця, підвищення компетентності управлінців усіх рівнів, більш широкого залучення до управлінської діяльності талановитої молоді. В умовах економічної кризи в українському суспільстві гострими проблемами громадян є безробіття, низька оплата праці, духовне «вигорання», часткова втрата віри та надії на перспективне майбутнє. На жаль, молодь не завжди бажає боротися за гарне достойне життя, шукати вихід із складних ситуацій власними силами тощо. Це свідчить про необхідність розроблення змісту навчання,

спрямованого на формування молодих людей бажання бути борцями, не боятися перешкод та втрат, розумного ризику. Актуальними якостями сьогоденної реальності є менеджерські, які включають рішучість, лідерство, стресостійкість, уміння вдало зарекомендувати себе або свій товар чи послугу. Так, підняти менеджерський потенціал нації зможуть тільки ті вчителі, які володітимуть педагогічним менеджментом.

Закордонними вченими W. Foster, W. Square досліджуються фундаментальні процеси менеджменту у вищій школі. Дослідники I. McNay та M. Preedy розробили працю «Approach to Post School Management» («Підхід до післяшкільного менеджменту»). Слід відмітити роботи P. Silver «Управління освітою. Теоретичні аспекти практики та досліджень» та У. Раста «Керівництво менеджменту для вчителів». Українські науковці наприкінці ХХ століття розпочали працю над концепціями та моделями управління і менеджменту в системі освіти (В.Г. Кремень, О.В. Сухомлинська, І.А. Зязюн, Н.Г. Ничкало, С.О. Сисоєва, В.О. Олійник, В.І. Луговий, В.Г. Редько, Л.М. Калініна, Г.Л. Єльнікова, Н.П. Шапошнікова, О.П. Мещанінов, В.А. Скороходов). Дидактичні підходи до управління та організації навчання у вітчизняних вищих навчальних закладах нині впроваджують Л.В. Кондрашова, В.І. Ковальчук, В.В. Крижко. Зміст підготовки вчителів фізики та математики, а також молодших класів до управлінської діяльності розроблено Г.Е. Гребенюк, В.В. Виноградським, В.А. Михальською. Проте досі немає ґрунтовних досліджень змісту навчання майбутніх учителів іноземних мов у галузі педагогічного менеджменту. Проведений констатувальний експеримент дозволив виявити низькі кількісні та якісні показники компетенцій майбутніх та діючих учителів іноземних мов у сфері педагогічного менеджменту. Аналіз підручників та навчальних посібників для майбутніх учителів іноземних мов показав недостатню наповненість менеджментом узагалі та педагогічним менеджментом зокрема. Тому очевидною потребою часу є розроблення та впровадження моделі підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту у навчальних процес факультетів іноземної філології у вищих навчальних закладах (ВНЗ).

Звернемося до плюралістичних тлумачень понять «модель» та «моделювання». Так у Словнику російської мови за редакцією С.І. Ожегова під моделлю розуміють взірць, еталон, стандарт, будь-який образ (уявний чи умовний: нарис, карту, схему, план та ін.) об'єкта, процесу чи явища [1]. На думку науковця Смирнової Е.Є., модель – це описовий аналог діяльності, який у формалізованих конструкціях відображає її найважливіші характеристики [2]. Професор О.П. Мещанінов зазначає, що моделювання є невід'ємною складовою науково-навчально-виховного процесу, єдності наукового аналізу та експеримен-

тального пошуку прийняття ефективних рішень для інноваційного розвитку освіти [3].

Сучасні зміни, які відбуваються в суспільстві та в системі вищої освіти, вимагають розроблення нової моделі навчання майбутніх учителів, яка буде відповідати ринковому виміру життя в країні. Модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту створено для забезпечення навчання, адекватного не тільки сьогоденному дню, але й майбутньому. Схематично модель представлено на рис. 1.

Метою даної моделі є удосконалення навчального процесу факультетів іноземної філології у ВНЗ шляхом підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту. До методів та засобів підготовки віднесено техніко-дидактичний комплекс (ТДК) з педагогічного менеджменту. Академік І.М. Старіков розуміє під ТДК сукупність засобів навчання (тренажери, програмно-контрольні прилади, зорово-звукові засоби навчання, навчально-інструкційна документація), які використовуються на різних етапах навчально-виробничого процесу та забезпечують єдність педагогічного впливу [4; 5]. Розроблений ТДК з педагогічного менеджменту включає: лекційні матеріали, практичні вправи, задачі, ігри, схеми, таблиці, графіки та діаграми (також в електронній формі), які укладено у навчальні програми, курси та навчально-методичні рекомендації. ТДК міститься у спецкурсах «Педагогічний менеджмент як засіб підготовки філологів іноземної мови»; «Pedagogical Management in English language Teaching» («Педагогічний менеджмент у навчанні англійської мови»); дисциплінах педагогічного та англійського блоків; дистанційних курсах в електронному середовищі ВНЗ; методичному посібнику. Перший спецкурс спрямовано на навчання змісту ПМ, особливостей ринку філологічних освітніх послуг, етики ПМ та самоменеджменту, функцій ПМ. Другий спецкурс створено з метою формування знань, умінь та навичок реалізації ПМ засобами англійської та української мов. До теоретичних питань курсу увійшли: структура та культура освітніх організацій, ролі учителя як менеджера в ієрархії школи, функції та стилі педагогічного менеджменту, педагогічний маркетинг та педагогічна творчість. До тренінгових завдань включено: graphic tasks (графічні завдання) («Складіть схему менеджменту вашої школи чи інституту»); role play (рольові ігри) – Nominal group technique та ін.; self-management (самоменеджмент) («Напишіть твір на тему «Мої менеджерські плани»); fantasy and fairy-tale exercise (казкотерапія) («Уявіть себе як героя казки, опишіть його педагогічно-менеджерські якості»); scientific articles (наукові статті) («Напишіть, доповніть або перекладіть наукову статтю») [6].

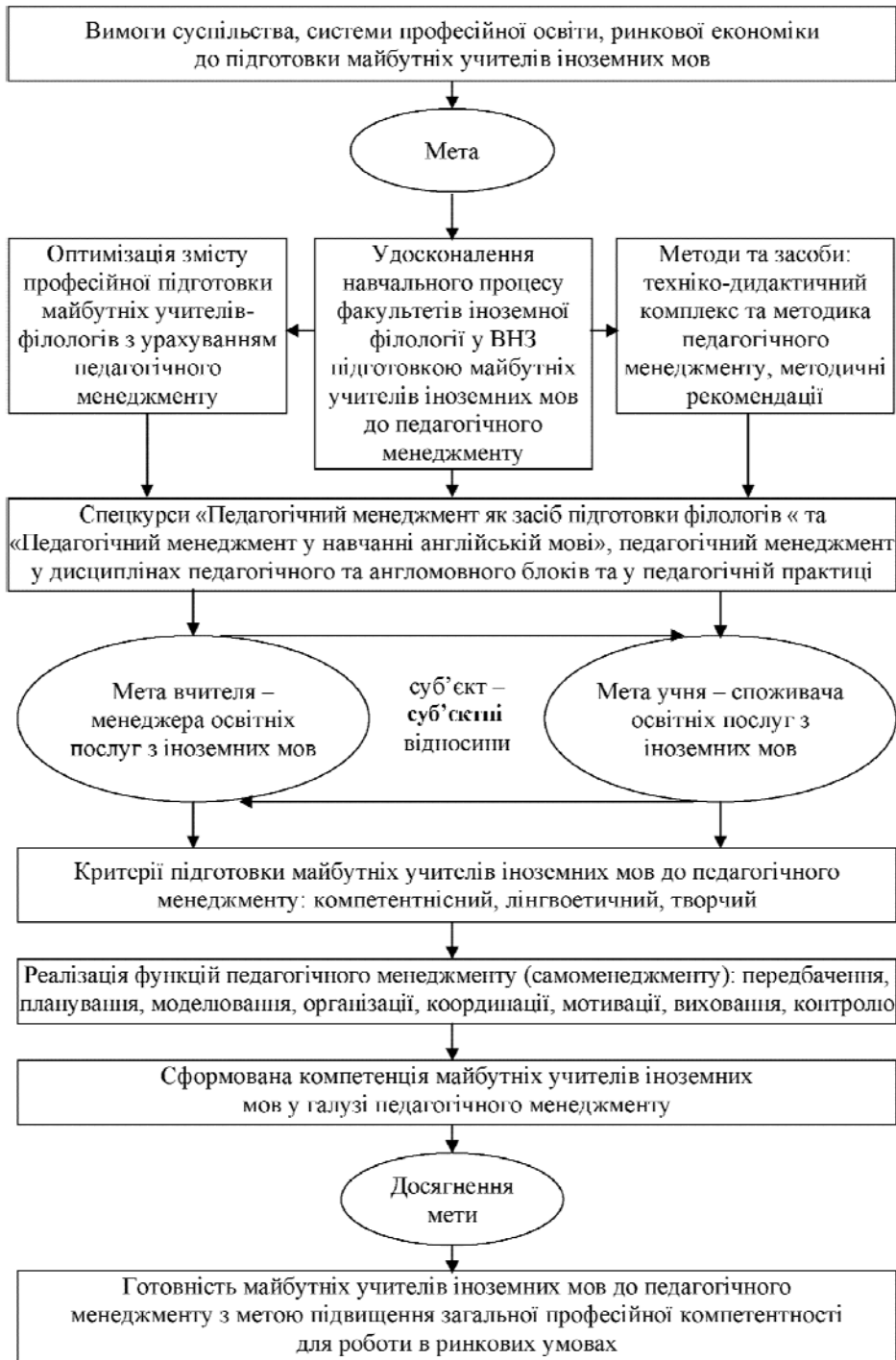

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів іноземних мов до педагогічного менеджменту

Оптимізація змісту професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов містить впровадження теорії та практики ПМ у дисципліни педагогічного блоку, зокрема, такі як «Педагогіка», «Основи педагогічної майстерності». В дисциплінах англомовного блоку використання ПМ сприятиме розвитку менеджерських навичок, формуванню умінь спілкування в середовищі менеджерів, навчанню полікультурної та етичної менеджерської комунікації. Курс «Лексикологія англійської мови» доповнюється розділом на тему особливостей англійської мови за межами Великобританії (наприклад, американський варіант),

а також словосполученнями, стійкими виразами, ідіомами та приказками на тему педагогічного менеджменту. Предмет «Практика перекладу», модуль I, включає поняття системи освіти у Британії. До нього додано приклади різних типів шкіл, а саме державних, муніципальних та приватних, із поясненням ієрархії менеджменту та ролей учителя як менеджера. Такі зміни роблять предмет більш профільноорієнтованим. У курс «Лінгвокраїнознавство англійської мови», в якому студенти вивчають систему середньої та вищої освіти в Англії та США, включено додаткову інформацію про англомовні школи із

освітнім менеджментом та поняттями академічного, едукативного менеджерів та менеджера класу. У предмет «Теорія мовної комунікації» впроваджується зміст етичної ділової комунікації вчителя іноземної мови в середовищі менеджерів у середньоосвітньому закладі. До дисципліни «Ділова англійська мова» додано такі теми: ділова документація в педагогічно-менеджерській сфері, вчительське резюме, об'яви про вакантну посаду вчителя чи менеджера, робота вчителя на посаді менеджера, ведення ділових вчительсько-менеджерських переговорів, проведення інтерв'ю та відправка листів, педагогічний рекрутинг та маркетинг. Предмет «Практика основної іноземної мови» розширюється текстами, іграми, задачами, ситуаціями та командною роботою за технологіями педагогічного менеджменту. Дисципліну «Практична граматики» доповнено реченнями, фрагментами текстів із лексикою, граматичними конструкціями з елементами педагогічного менеджменту. Метою навчально-методичних рекомендацій «Pedagogical Management. Textbook of English Language Teaching» є розширення загальної ерудиції, словникового запасу, комунікативних навичок та творчих педагогічно-менеджерських умінь майбутніх учителів іноземних мов.

З метою оцінки компетенції майбутніх учителів іноземних мов з ПМ розроблено критерії: когнітивний, лінгвоетичний, творчий. Так, когнітивний містить теоретичні знання педагогічного менеджменту; лінгвоетичний – володіння культурою та етикою педагогічного менеджменту, також самоменеджментом засобами англійської мови; творчий передбачає практичне застосування функцій педагогічного менеджменту.

Метою підготовки є навчання майбутніх учителів іноземних мов ролям менеджерів освітніх послуг. Для цього майбутні учителі мають реалізовувати функції педагогічного менеджменту, які розроблено з урахуванням праць учених, зокрема К.Б. Єсіповича. Науковець називає такі функції, які складають управлінський цикл методичного менеджменту в процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов: визначення мети управління; обліку якісної своєрідності діяльності, яка формується; мотиваційного забезпечення процесу управління; організації зворотного зв'язку; організації контролю та самоконтролю; обліку індивідуальних особливостей тих, хто навчається; організації навчального процесу з оволодіння об'єктами управління;

організації корекції [7]. Так модель включає певні функції педагогічного менеджменту в процесі навчання майбутніх учителів іноземних мов прогнозування, яка містить проведення профорієнтаційної роботи з метою виявлення майбутніх учителів, педагогічних менеджерів. Організація професійного навчання педагогічному менеджменту: розроблення задач, тестів, опитувальних листів для визначення педагогічно-менеджерського потенціалу, складання професійних методичних посібників та підручників. Інформація – ознайомлення із сучасними розробками науки в галузі педагогічного менеджменту, навчання складанню схем менеджменту у вищому та загальноосвітньому закладі, праці у команді за менеджмент-технологіями, враховуючи стилі та особливості інтернаціонального менеджменту в різних організаціях та українського колориту в менеджменті. Комунікація – накопичення знань і вмінь у галузі спілкування, прищеплення лексики з ПМ, формування навичок комунікації в середовищі освітніх менеджерів, управлінців та бізнесменів, навчання полікультурної та етичної комунікації, зокрема вербальним та невербальним аспектам, з урахуванням специфіки спілкування в різних країнах. Виховання – розвиток особистісних якостей менеджерів, а також навичок педагогічного самоменеджменту, зокрема, тайм-менеджменту, окреслення стратегічних, тактичних цілей діяльності. Моніторинг – спостереження за засвоєнням знань у сфері управління, педагогічного менеджменту, а також за рівнем сформованості особистісного менеджерського потенціалу. Контроль – розроблення заходів для перевірки знань з ПМ, навчання техніки самоконтролю. Реалізація функцій ПМ призведе до розвитку навичок педагогічного самоменеджменту: самонавчання, самовиховання, самоосвіти, самоконтролю.

Результатом впровадження авторської моделі на факультетах іноземної філології ВНЗ III-IV рівнів акредитації стала сформована компетенція майбутніх учителів іноземних мов у галузі педагогічного менеджменту. Таким чином, було досягнуто поставлену суспільством, ринковою економікою та системою вищої освіти мету – підвищити якість навчання майбутніх учителів іноземних мов підготовкою до педагогічного менеджменту для професійної діяльності в сучасних соціально-економічних умовах. Відповідна компетентність майбутніх учителів іноземних мов дозволить професійно формувати менеджерський потенціал наступних поколінь.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под. ред. Н.Ю. Шведовой. – 23 Изд., испр. – М.: Рус. яз., 1990. – С. 359.
2. Моделирование деятельности специалиста на основе исследования / Под. ред. Е. Смирновой. – Л.: Ленинградский гос. ун-т, 1984. – 177 с.
3. Мещанинов О.П. Теоретико-методологічні основи моделювання університетської системи освіти / Наукові праці: Науково-методичний журнал. Т. 71. Вип. 58. Педагогічні науки. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. – 2007. – С. 54-59.

4. Стариков И.М. Дидактические условия формирования рациональных приемов и методов труда при производственном обучении судосборщиков / Дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук. – М., 1973. – 287 с.
5. Стариков И.М. Обучение рациональным методам труда молодых рабочих. – М.: Экономика, 1983. – С. 78.
6. Куріченко А.Ю. Pedagogical Management / Textbook of English Language Teaching. Педагогічний менеджмент. Методичний посібник з навчання англійської мови. – Миколаїв: Вид-во Південнослов'янського інституту КСУ, 2008. – 50 с.
7. Есипович К.Б. Управление познавательной деятельностью учащихся при изучении иностранных языков в средней школе: Учеб. пособие по спецкурсу для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.». – М.: Просвещение. – 1988. – С. 36.

Рецензенти: Старіков І.М., д.пед.н., проф.;
Скороходов В.А., к.т.н., доц.

© Куріченко А.Ю., 2009

Дата надходження статті до редколегії: 27.11.2009 р.